

Terranyes, records i vivències d'un arnerol

Transcripció: Kildo Carreté

Des de fa uns pocs anys, l'altiplà de Terranyes, al massís del Port, ha esdevingut notícia degut a l'interès que ha motivat un rumor molt seriós, la possibilitat de muntar-hi un complex de generadors elèctrics moguts per energia eòlica. Els 800 quilòmetres quadrats del massís del Port són recorreguts per nombrosos excursionistes, escaladors i ciclistes d'arreu del País Valencià i de Catalunya. Al Port s'hi troba ben sovint aquell itinerari ple d'incògnites, semblant a un trencaclosques on a cada instant apareixen dificultats imprevistes i senders quasi perduts pel pas del temps, sense haver-hi passat cap ramat de xais. Els vells masos foren abandonats ja deu fer un munt de dècades. Primer, l'aparició del maquis al Port, després, l'expulsió de la gent dels masos per l'establiment de la Reserva Nacional de Caça, i també per les perspectives d'un millor nivell de vida a les poblacions de l'entorn del massís. El resultat ha estat la pèrdua de la majoria de senders, la desaparició de fons

i povets i, per acabar, la impossibilitat total de cercar informació oral arreu del Port, topònims, contalles i històries viscudes per les gents que hi habitaven. Al Port ja no hi viu ningú.

Ben aviat aquests paratges seran declarats Parc Natural, un fet ben proper que aparentment ens garanteix la conservació i revalorització d'aquests paratges on el bosc, el cingle i el barranc formen un conjunt singularment atractiu per a tota mena de persones enamorades dels espais naturals.

L'immens altiplà de Terranyes està inclòs dins de la zona escollida com a Parc Natural, i el projectat Parc Eòlic també està previst plantarlo a Terranyes, amb la corresponent xarxa d'accés. Per arribar-hi caldria travessar tot el massís d'Est a Oest, a més de la xarxa elèctrica, aèria o soterrada. Tot plegat suma un cúmul de contradiccions on s'hi encavalquen els interessos dels uns amb el desig de rebre un nou nat Parc Natural, el segon en extensió del nostre

Terranyes i la lloma de Grau.

Josep Carreté

país i que reserva moltes perspectives de futur.

A l'espera dels esdeveniments, i amb més esperança que temor, entrevistem el nostre personatge, un arnerol de 82 que ha viscut bona part de la seva llarga vida a dalt de l'altiplà de Terranyes, a 1170 metres, a més de tres hores de camí d'Arnes, i amb més de 600 metres de desnivell. Aquest home és en Manuel Gil i Roig; ell i la seva muller, Teresa Bonet i Boldó, han conviscut un munt d'anys al Port d'Arnes suportant freds, pluges i molta solitud. En Manuel ens diu que a Terranyes s'hi estaven a l'estiu, acomboiant un ramat de 300 ovelles que s'abeuraven a dues cisternes del mas del Torrero, de 2.000 i 4.000 litres de capacitat, just a prop del mas; quan l'aigua anava justa es baixava el ramat al barranc del Grevolar, o bé més amunt, a la font del Ginebre.

«El nostre mas del Torrero, ample i amb grans corralisses, el construï el meu pare ajudat pel meu germà gran, doncs jo sols tenia 14 anys. Per lligar les parets, de pedra plegada al voltant de l'obra, es feren varis forns de calç a un centenar de metres del mas; per cercar pedra de fer guix calia davallar amb l'animal al mas de Miralles, a una hora de camí, carregant l'animal amb les sàrries ben curulles. Ja a dalt de l'obra fèiem varis forns de guix, que utilitzàvem per allisar parets i envans, aquests fets amb canyissos. El Pimpoll i el pi Ramut són testimonis del munt de viatges amunt i avall, camí de Terranyes. Ja a dalt del pla, i a prop del maset del Simonet, hi ha erols amb sauló, que fèiem servir mesclat amb calç per fer-ne morter.

»Molt abans d'alçar el nostre mas, els plans de Terranyes estaven poblats a l'estiu amb molta gent d'Alfara i dels Reguers, que es dedicaven al cultiu de patates per a llavor; també s'hi sembrava molt blat, doncs ací dalt no existia la sequera mercès a la humida garbinada que ens venia del mar. Aquest bé de Déu de collites anà minvant en aparèixer el porc senglar, animal salvatge que arrasava la collita diàriament, com també el blat i les verdures de secà. Els pagesos abandonaren Terranyes a poc a poc, els masets que s'estenien des de la punta de la Miranda fins a les Foies anaren afonant-se, quedant-ne sols el mut testimoni dels marges i bancalets. El poblament temporal dels pagesos ha estat substituït pels ramats de bous que han canviat el tipus de flora o l'han feta desaparèixer en alguns casos. Malgrat tot, Terranyes sembla que està retornant al seu estat primitiu. Abans de plantar-

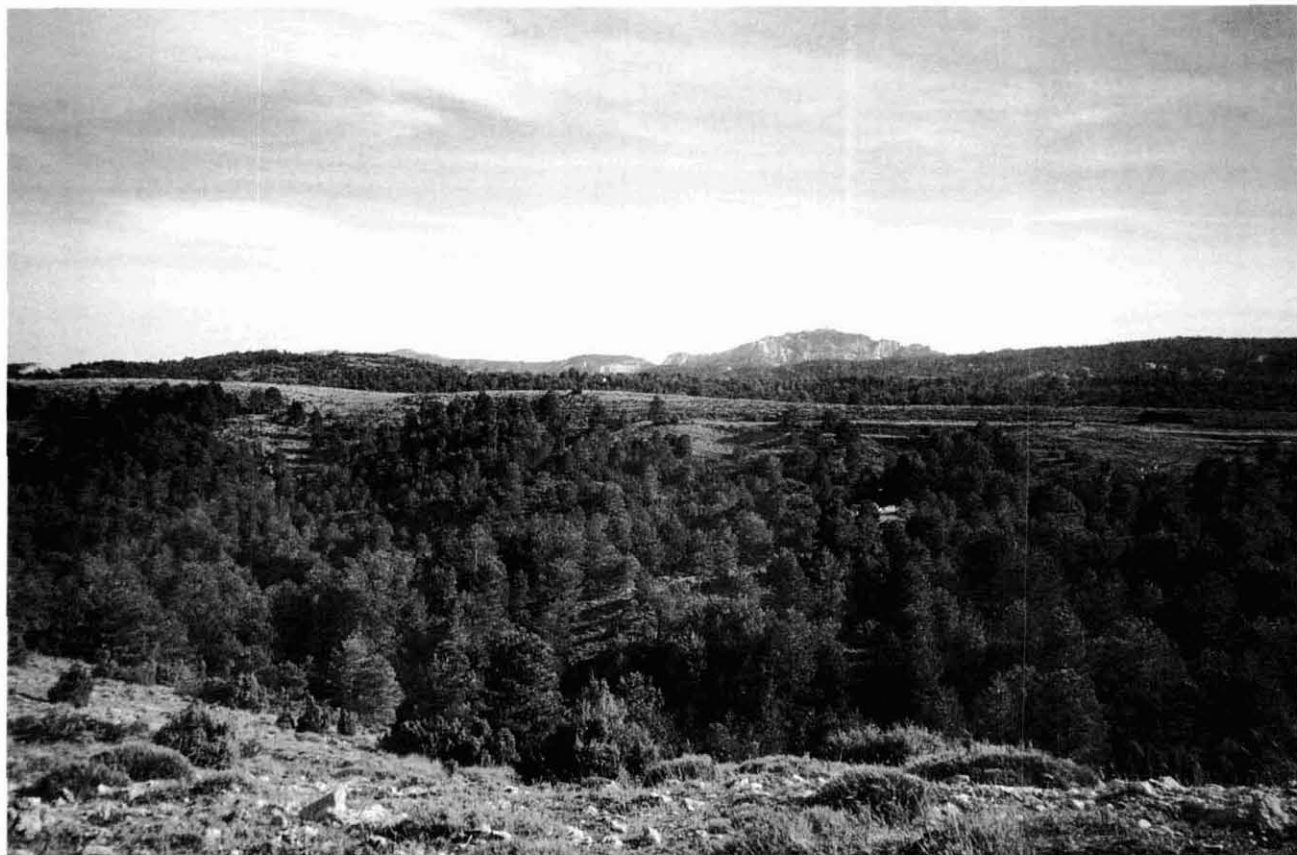
hi patates el senglar no existia a Terranyes, però altres tipus de fauna hi eren ben presents; animals veïns nostres ho han estat les llebres i conills, i també els esquiroles, els tudons i voltors, entre d'altres rapinyaires que no coneixo. Alguna vegada apareixia el sauvatge (la cabra), però aquest animal no es deixava veure gaire. Malauradament però, aquests animals anaren desapareixent a poc a poc. Vull remarcar que les llebres proliferaven tant que fins i tot n'haviem de caçar alguna d'una garrotada. Per fer-vos una idea de l'extensió de l'altiplà de Terranyes, calia esmerçar dues hores ben alegretes per anar de la punta de la Miranda, damunt de la capçalera del riu Algars, fins a la tosseta Blanca, a l'extrem N., i del mas del Torrero a les Foies hi estàvem una hora ben arregladeta. Ací es pot contemplar el delta de l'Ebre, els plans de Tortosa i, per damunt de tot, el rei del Port: el Caro.

»Encara recordo el bé de Déu de verdures de secà que collíem: cols gegantines i molt gustoses, tomàquets i pebrots, bajoques i cigrons, blat i patates. I també pomes i cireres, que collíem per la festa major d'Arnes, el 22 de juliol.»

El camí de Terranyes

El nostre home ens descriu aquest sender de bast, per animals:

«A cavall de l'animal sortíem del poble pel camí del Port, per la teuleria de l'oncle Pep, coll i mas de la Creu, collet de la Cervera i mas de Colet, per fer cap al riu de les Valls; riu de amunt, el mas de Botzut a la dreta del riu, i més enllà, sense arribar-hi, el gran mas de les Valls; torçant a la dreta per l'ombria del Coniller, la Cervera, i sempre pujant, el Tormo de la Ponça, una agulla al mig del camí; després l'estret de l'Home, al barranquet, amb molt mala petja, fins arribar a una cruïlla de camins: el de la dreta, poc trepitjat, mena a la font del Xirigot; el nostre, de bast i molt freqüentat, s'enfilava per l'esquerra per terreny bla, per les Tosques, el maset d'en Minguet i, al cap d'amunt, el mas i coll de Miralles, on ara hi passa una bona pista forestal que mor al proper coll de Montfort. Sempre amunt, ben aviat hi ha el Pimpoll, seguit del pi Ramut, el pas del Cargol i la miranda del Balconet, l'era del Ramonet; ja dalt de tot de la costa fèiem cap a la nevera de Grau, on a l'hivern s'hi emmagatzemava la neu, atapeint-la amb palla per baixar-la a Arnes. Ací també s'hi emmagat-

Terranyes i el mont Caro.

zemaven patates. Era un pou molt i molt gran i fondo, on els pastors hi abocaven els animalets malalts o morts; ben aviat apareixien els voltors de qui sap on per atipar-se, amb el pap ben ple els costava molt alçar el vol, que a la fi ho aconseguien volant en espiral fins el forat del cim del pou, a cel obert. Aquest pou era de ca Grau i aquest erol sempre ha estat un racó molt ufanós. Ací s'entra al pla de Terranyes, rebent el nom de lloma de Grau (avui en diuen la Grassada), i d'ací mateix en surt una sendereta que mena a la tosseta Rasa i també a la punta Blanca, més propera.

»Tot planet, el nostre camí ens conduïa fins al nostre mas, que no es pot veure fins que s'hi està ben a prop. El nostre tros o propietat partia amb els masos de Parrai, Simonet, Baio, del Buc, i una finca que era del Don d'Arnes. La nostra finca arribava fins el serrat dels Anoers que prenia aquest nom, de cara a les Foies.

»Baixant de cara al riu Algars hi ha la desconeguda vall Negra, penjada a mig cingle, entre el riu i Terranyes. És un paratge molt salvatge, atapeït de pins negres i boixeres, on els temuts escurçons solen aparèixer entre rovellons, sàlvi-es i espígols. Ací hi venen a morir els salvatges vells o malalts. Respecteu aquests indrets, per

favor. Cal que sabeu que la vall Negra no té cap eixida cap avall, a buscar el riu Algars. Cal fer-ho per la font de Casserres, ja al terme d'Alfara, on hi ha un senderet que davalla al llit del riu sense cap dificultat. Per acabar us diré que per anar als avencs de l'entorn cal anar a les cadolles de Tall Cremat, distants uns 300 metres; s'hi mena fàcilment des del cim de la punta de la Miranda, amb vint minuts, per terreny de bona petja.

»Us he descrit breument unes pinzellades de la nostra vida quotidiana a dalt de Terranyes, als mesos de bon estar i quan la faena ho exigia. Malgrat que no ho pareixi, mai no estàvem sols, doncs a més del ramat de xais i cabres amb els gossets ens acompanyaven les llebres, conillets, esquiroles, perdius, tudons i un munt d'aus rapinyaires. Aquest petit paradís encara subsisteix, però molt degradat, doncs hi arriba una pista forestal que, a més d'endur-se molts pins de Terranyes, permet l'arribada de motos i turistes que tot ho malmeten. Al lloc del nostre mas, l'ajuntament d'Arnes hi ha edificat un bonic refugi per a excursionistes, i cal pujar-hi des de Tortosa. Els d'Arnes encara hi pugem a peu. Espero que aquest bonic racó del nostre Port torni a ésser el Port de mig segle reculat, amb la protecció d'aquests paratges com a Parc Natural.»